Par latgaļu un nelatgaļu attiecībām

Pieejams http://fronte.lv/2017/04/par-latgalu-un-nelatgalu-attiecibam/

Biedrības "Langala" pārstāvis Arvo Rēlavs vērsās "DDD" redakcijā ar aicinājumu publicēt rakstu, kurā asā veidā tiek atainotas latgaļu un nelatgaļu attiecību problēmas. Mēs uzskatām, ka latgaļi, tāpat kā citu Latvijas novadu latvieši, iekļaujas latviešu tautā un ar savu atšķirīgo valodas skanējumu un mentalitāti mūsu tautu bagātina. Tādēļ ir ļoti svarīgi latvietim cienīt otru latvieti, un, ja latgaļi vēlas attīstīt un nodrošināt savas valodas dzīvotspēju, tad mūsu valstij ir jāpalīdz šo centienu realizēšanā.
Raksts raisa pārdomas, un "DDD" redakcija priecāsies saņemt lasītāju – arī latgaļu – atsauksmes.

tgaļu un nelatgaļu attiecībām ×

fronte.lv/2017/04/par-latgalu-un-nelatgalu-attiecibam/

Yahoo Tulkotājs Youtube Rutube. Facebook Народное Славянско

DEOKUPĀCIJA
DEKOLONIZĀCIJA
DEBOĻŠEVIZĀCIJA

Sākums LNF Raksti Intervijas Vēstules Dzeja Arhīvs Tiesību avoti Kontakti Dzīvās Ētikas Mācība
DDD video apskats

Par latgaļu un nelatgaļu attiecībām

2017. gada 27. aprīlis | Raksti

Biedrības "Langala" pārstāvis Arvo Rēlavs vērsās "DDD" redakcijā ar aicinājumu publicēt rakstu, kurā asā veidā tiek atainotas latgaļu un nelatgaļu attiecību problēmas. Mēs uzskatām, ka latgaļi, tāpat kā citu Latvijas novadu latvieši, iekļaujas latviešu tautā un ar savu atšķirīgo valodas skanējumu un mentalitāti mūsu tautu bagātina. Tādēļ ir ļoti svarīgi latvietim cienīt otru latvieti, un, ja latgaļi vēlas attīstīt un nodrošināt savas valodas dzīvotspēju, tad mūsu valstij ir jāpalīdz šo centienu realizēšanā.

Raksts raisa pārdomas, un "DDD" redakcija priecāsies saņemt lasītāju – arī latgaļu – atsauksmes.

Ko pačukstēja "Runātāji" jeb Latvietības āmulis uz latgalības stumbra

I.Valerjans

LATGALE

Recenzija par filmu "Runātāji"

2016. gada 16. novembrī Latvijas Televīzijā pirmizrādi piedzīvoja studijas VFS FILMS un LTV dokumentālā filma "Runātāji" [1], kas kopumā ir inovatīva un pat interesanta, lai gan ne nosaukums, ne ievada kadri interesi neizraisa. Ja nākamajā kadrā runātājs – dundadznieks Andris Šermukšnis – parādītos parastajā videointervijas formātā, daudzi droši vien pārslēgtos uz citu programmu, nolemjot, ka tas būs kārtējais latviskās pašīdīkspašdzinēšanās akts ar rituālajām žēlabām par padomju okupāciju, ko dakteri drīz varēs parakstīt vemjamo zāļu vietā. Taču sekojošais kadrs ir izteiksmīgs fotoportrets, kurš nevilus piesaista uzmanību. Arī nākamajiem portretiem (uz malkas grēdas, izžautas veļas fona u.c.) skats burtiski pielīp, un ausīm neatliek nekas cits kā ieklausīties aizkadra tekstā.

Tomēr pēc pirmajām frāzēm, kas nekādu vērtīgu informāciju nesatur, turklāt tiek izrunātas vidusmēra latvietim pagrūti uztveramajā tāmnieku dialektā, iestājas otrs kritiskais brīdis, kad roka par jaunu sniedzas pēc pārslēgšanās pults. Pie ekrāna skatītāju atkal notur "vizuālā rinda" – nākamo sižeta varoņu – madonieša Jāņa Stiprā un rēzekniietes Silvijas Laizānes kolorītie fotoportreti, kuri turklāt nav gluži statiski, bet ir "dzīvi", jo vienā brīdī "bilde" pagroza acis, fonā nopland izžautais palags, vējš sakustina matu sprogu. Acis nevilus piekeras vienīgajai kustīgajai detaļai, kura fascinē, hipnotizē skatītāju, piešķir kadram mistisku nokrāsu. Tādu pašu efektu rada palēninātā kustība, kad cigaretes dūmi kāpj augšup vai šķūņa durvis veras vaļā daudz lēnāk nekā dzīvē.

JAUNUMI

- Agris Sūna: PIE VARAS ESOŠIE GRAUJ VALSTS IEKŠĒJO DROŠĪBU
- VAI PIESPIEDĒJI IR KĀDU DZĪVĪBU IZGLĀBUŠI?
- VAI DZĪVĪBU GLĀBĒJI BAIDĀS NO POTES?
- ZVĒRESTS GLĀBT CILVĒKUS, NEVIS REŽĪMU
- CIONISMS NAV NACIONĀLISMS

"DDD" ABONĒŠANA

LNF YOUTUBE KANĀLS

I.Valerjans

Ko pačukstēja *Runātāji* jeb

Latvietības āmulis uz latgalības stumbra

Recenzija par VFS FILMS/LTV dokumentālo filmu "Runātāji". [1]

2016.gada 16. novembrī Latvijas televīzijā pirmizrādi piedzīvoja studijas VFS FILMS un LTV dokumentālā filma "Runātāji", kas kopumā atrodama par innovatīvu un pat interesantu, lai gan ne nosaukums, ne ievada kadri interesi neizraisa. Ja nākamajā kadrā runātājs - dundadznieks Andris Šermuksnis parādītos parastajā videointervijas formātā, daudzi droši vien pārslēgtos uz citu programmu nolemjot, ka tas būs kārtējais latviskās paštīksmināšanās akts ar rituālajām žēlabām par padomju okupāciju, ko dakteri drīz varēs parakstīt vemjamo zāļu vietā. Taču sekojošais kadrs ir izteiksmīgs fotoportrets, kurš neviļus piesaista uzmanību. Arī nākamajiem portretiem (uz malkas grēdas, izžautas veļas fona u.c.) skats burtiski pielīp un ausīm neatliek nekas cits, kā ieklausīties aizkadra tekstā.

Tomēr pēc pirmajām frāzēm, kas nekādu vērtīgu informāciju nesatur, turklāt tiek izrunātas vidusmēra latvietim pagrūti uztveramajā tāmnieku dialektā, iestājas otrs kritiskais brīdis, kad roka par jaunu sniedzas pēc pārslēgšanās pults. Pie ekrāna skatītāju atkal notur "vizuālā rinda" - nākamo sižeta varoņu - madonieša Jāņa Stiprā un rēzeknietes Silvijas Laizānes kolorītie fotoportreti, kuri turklāt nav gluži statiski, bet ir "dzīvi", jo vienā brīdī "bilde" pagroza acis, fonā nopland izžautais palags, vējš sakustina matu sprogu. Acis neviļus pieķeras vienīgajai kustīgajai detaļai, kura fascinē, hipnotizē skatītāju, piešķir kadram mistisku nokrāsu. Tādu pašu efektu rada palēninātā kustība, kad cigaretes dūmi kāpj augšup vai šķūņa durvis veras vaļā daudz lēnāk, nekā dzīvē. Šo mākslinieciskо paņēmienu pirmsākumi meklējami fotogrāfiju apgleznošanas tehnikā, elektroniskajās gleznās ar "dzīvu" ūdenskritumu vai krītošajām sniega pārslām; arī palēninātā kustība pati par sevi nav nekas jauns. Bet tik koncentrētā veidā - kā kinomākslas izteiksmes līdzeklis šis paņēmiens šķiet visai novatorisks.Varbūt ar laiku kinokritiķi to nodēvēs par atklājumu tāpat, kā Dz. Vertova "trešo kadru" vai slavenos S.Eizenšteina tuvplānus. Visi kadri ir veiksmīgi režisēti no krāsu, sižeta, kompozīcijas viedokļa - gluži kā A.Tarkovska, F.Felīni vai A.Kurosavas filmās. To vērošana sniedz estētisku baudījumu. Teju vai jebkuru var likt rāmī un kārt pie sienas. Tādējādi uzmanību filma piesaista pirmkārt ar savu "vizuālo rindu", kam ir patstāvīga mākslinieciska vērtība. Bet tā ir scenārista Gunta Bojāra, režisora Daiņa Kļavas un operatora Māra Ločmeļa inscenēta. Šī iemesla dēļ filmu par dokumentālu var dēvēt visai nosacīti. Tad jau drīzāk tā ir pieskaitāma pseidodokumentālistikas žanram. Šinī gadījumā gan – ar "plusa" zīmi.

Filma tika parādīta!

Taču izrādās, ka veiksmīgā vizuālā rinda filmā "Runātāji" ir tikai līdzeklis satura akcentēšanai; ka pirmām kārtām autori ar šo darbu ir vēlējušies pievērst uzmanību izzūdošajiem latviešu dialektiem, un tas viņiem ir izdevies. Līdz ar to, lai gan pati par sevi šī problēma nav jauna, filmu drīkstam saukt par novatorisku arī no satura

[1] Latvijas kods. Kategorija: filmas. Ēterā: 16.11.2016. Ilgums: 26 minūtes. Pieejama tīmeklī: https://vimeo.com/182434938

viedokļa. Totālās kriptocenzūras apstākļos, kāda Latvijā valda kopš 90-to gadu beigām, to sen neviens nebija atļāvies cilāt. Šodien vairs tikai "atsaldēts" divkosis apgalvos, ka pie mums valda vārda brīvība un masu mēdijos nepastāv kriptocenzūra. Cita starpā, tā uzmana, lai arī šādi sižeti pēc iespējas netiktu veidoti un publiskoti. Latvijas mazo tautu vardarbīga asimilācija latviešos pēdējā gadsimta laikā ir tik acīmredzama, ka šī problēma nav pat jānosauc vārdā – pietiek ar godprātīgu faktu atspoguļojumu, lai skatītāji paši secinātu, ka izmirušo līvu un izmirstošo latgaļu liktenis Latvijā ir apzīmējams ar vārdu "etnocīds", ko starptautiskā sabiedrība sauc par cilvēktiesību masveida pārkāpumu augstāko formu. Filmas autori ir ne tikvien uzdrošinājušies par to runāt, bet arī "dabūjuši cauri': filma tika parādīta LTV ēterā. Acīmredzot tas viņiem izdevās tādēļ, ka viņi neakcentē problēmu, bet pasniedz to "caur puķēm". Līdz ar to arī skatītājs to atjēdz tikai beigās un filmas skatīšanās laikā koncentrējas nevis uz tekstu formu - izlokšņu runas paraugiem, kas ir filmas galvenā dokumentālā vērtība, bet meklē jēgu saturā, kuras savukārt tur pamaz. Paši par sevi runātāju stāsti ir triviāli un vērtību iegūst tikai tad, ja apzināmies, ka tie izteikti izzūdošajās izloksnēs, kuru pēc pusgadsimta vairs nebūs. Filmas autori ir atraduši tipiskus izlokšņu runātājus, kuru valodā dzirdamas raksturīgākās attiecīgo izlokšņu īpatnības, un fiksējuši viņu runu ar kvalitatīvu skaņu ierakstu aparatūru, kas ļauj saklausīt smalkas izrunas nianses un līdz ar to piešķir filmai arī zinātnisku vērtību. Taču skatītājam tas viss pa lielākajai daļai paslīd garām, jo tikai beigās saprotam, ko īsti vajadzēja klausīties. Ja autori par to brīdinātu filmas sākumā, skatītājs zinātu, kam pievērst uzmanību. Tiesa, tādā gadījumā pirmizrādi filma visdrīzāk gan nepiedzīvotu. Protams, mūsdienu tehnika ļauj filmu "pārtīt" un noskatīties vēlreiz. Bet cik būs tādu, kas to nedarīs?

Katrs pie savas identitātes.

Filma rāda, ka joprojām "latvieši mēs visi esam" tikai politiskas nācijas nozīmē. Ikdienā jūtamies, lai arī radniecīgu, tomēr - atšķirīgu etnosu pārstāvji ne tikvien no valodas, bet arī no morāli ētisko, tikumisko vērtību viedokļa. Šodien vairs nav noslēpums, ka arī XX gadsimta latviešu vēsturnieku un lingvistu argumenti, ar kuriem viņi tiecās pierādīt, ka latgaļi nav atsevišķa tauta, kurai pienākas savas tiesības, bet - latviešu tumsonīgākā daļa, kas runā nepareizā latviešu izloksnē, ir apzināts zinātnes viltojums, lai Latvijas politiķi pasaules priekšā varētu "zinātniski" attaisnot latgaļu piespiedu asimilāciju. Tas pats attiecas uz līviem, kam jaundibinātā Latvijas valsts intensīvi palīdzēja izmirt vēl XX gadsimta pirmajā pusē. Šo noziedzīgo politiku Latvija piekopj joprojām. Bet savas identitātes saglabāšanas instinkts mums, kā šķiet, ir tikpat spēcīgs, kā pašaglabāšanās dziņa. Pat būdams valodas ziņā letonizēts, ventiņš, līvs, latgalis ietiepīgi turas pie savas identitātes un uz vienām un tām pašām lietām turpina raudzīties dažādi, palaikam pat principiāli savādāk, nekā latvieši.

Aplūkosim piemērus no filmas! Latvietis Jānis Stiprais stāsta, ka ir atteicies no govju audzēšanas un pārgājis uz strausiem. Ventiņš Andris Šermuksnis, ganīdams govis, uz to saka: "*Ē, man liek's tā tād izrād'šan's vien i. Nu lāb, audzin tos strauss, bet kāds lābums no viņ'? Liel ōl?*" Šī replika ir saprotama no zemnieka - patriota pozīcijām: no *straus ōl paēd's nebūs* ne pats, ne valsts, bet no gotiņas gan. Tiesa, Jānim ir attaisnojums:"*Ar strausiem pēc tām govīm es esu tikpat kā pacēlies spārnos*." Ne jau no labas gribas latviešu zemnieks atsakās no tradicionālas nozares. Varas (faktiski - okupācijas) režīms Latvijā izdod tādus likumus, lai te būtu izdevīgi audzēt strausus un mērkaķus, bet govis – ne. Zemnieku tautai tas ir nāves spriedums. Bez gotiņas nav *dzeriauņas*, bez *dzeriauņas* nav latvieša. Protams, ja ar latviešiem

saprotam arī kuršus un latgaļus, ne tikai latviski runājošus vācus, žīdus, zviedrus un to pēcnācējus. No otras puses, tā ir arī personīgā izvēle: latvietim šāda kārtība ir pieņemama, ventiņam - ne.

Nākamais moments, ko latviešu kriptocenzūra dīvainā kārtā ir izlaidusi cauri – liecība par latviešu šovinistisko, naidīgo attieksmi pret citām valodām un identitātēm, jo īpaši - pret latgalību un latgaļu valodu. Tā, dundadznieks Andris Šermuksnis turas pie savām lībiskajām saknēm un sava tāmnieku dialekta:

-Es perāds tā runnat. Kas man tur? Ne man jaleppojas, ne man jālielas. Tā es ir perāds un tā es runnāš.

Latgaliete Silvija Laizāne saka:

- *As [bārnīm] vysu laiku pa piļītiai piļunaju par tū latgaliskū. Nu i, kod Reigā advokats Agris Bitāns man puori ilai klīdz: "Sveiki, školūotuoj", to taītod jir īlykts. Tys prīcei sirdi.*

Arī latvietim Jānim Stiprajam ir tuva sava valoda un izloksne. Taču, ja latgaliete un ventiņš neiebilst pret latvieša tiesībām uz viņa identitāti, tad latvietis citu identitāšu pastāvēšanu nepieļauj un savu nostāju pauž ļoti agresīvi:

- *Tagadiņās latgaļi grib izkopt savu valodu. Tagadiņās viņi sāk uzsvērt savu "es", parādīt, ka viņi ir latgaļi. Protams, ka neatbalstu! Ta pagaidi! Tad iznāk, ka grāmatas ar tagad būs latgaļu valodā? Un tagad būs divas republikas valstī? Tas manā uztverē ir tāds modes kliedziens. Vot, suiti paprasīja autonomiju, un tā uz reizes – latgaļi. Tu saproti vienu: mēs esam tikai latvieši.*

…tu, nelaimīgais čuūli?

Šajā epizodē filmas autori ir dokumentējuši klasisku latviešu nacionālšovinisma piemēru. Taisni tāpat Kārlis Skalbe, Marģers Skujenieks un citi latviešu šovinisti XX gadsimta 20.gados Latvijas Saeimā reaģēja uz Franča Kempa prasību ievērot Rēzeknes kongresa rezolūcijas par Latgales valodisko, saimniecisko un reliģisko autonomiju. Ar šādu motivāciju 30.gados latviešu fašisti ulmanieši dedzināja latgaļu grāmatas un aizliedza latgaļu skolas, bet 50.gados – pēc Staļina nāves to atkārtoti izdarīja latvieši - komunisti. Ikvienam būs paturēt prātā: ne krievu, ne vācu okupācijas varas latgaļu valodu neaizliedza. Arī XIX gadsimtā cars Aleksandrs II Latgalē bija aizliedzis tikai latīņu (!) druku, bet ne latgaļu valodu. Taisni otrādi - latgaļu valodai tika radīta rakstība slāvu burtiem, t.s. *graždanka*, kas ļāva pierakstīt latgaļu valodu precīzāk, nekā latviešu alfabēts, un to mācīja skolās. Latgaļu valodu visos laikos ir aizlieguši tikai un vienīgi latvieši. Šodien Saeimā latviešu šovinistu jaunā paaudze tikpat "argumentēti" paziņo, ka Latvija, lūk, joprojām nevarot atļauties latgaļu valodu.

Latviešu deputātu noziedzīgā nostāja pret latgaļiem un citām mazākumtautām vismaz ir izskaidrojama: viņi par to tiek pie budžeta siles. Bet kas slikts varētu celties ierindas latvietim no tā, ka ventiņš, suits, latgalis kopj savu identitāti? Taisni vai jāvaicā: "Kas tavu strausu dīda - tu, nelaimīgais čyūli? Ne jau tev būs lasīt tās latgaļu grāmatas!" Ja mēs to pajautāsim filmas varonim Jānim un tūkstošiem citu nozombētu latviešu, kuri kultivē līdzīgus uzskatus, tie visdrīzāk gan blisinās lielas acis, jo savas pozīcijas loģiska skaidrojuma viņiem nav. Viņi pat neapzinās tās antidemokrātiskumu un noziedzīgumu no starptautisko cilvēktiesību viedokļa.

Četri psihotipi

Latviešu nemotivētā agresija pret latgaļu un citu mazākumtautību valodas un identitātes kopšanas centieniem ilgst jau simt gadus. Daļēji tā, iespējams, skaidrojama ar vidusmēra latvieša psihes organizācijas īpatnībām, ko psihologi dēvē par "zombija

jeb biorobota tipu". Tiek šķirti 4 tipi. Par Cilvēku šī vārda pilnā nozīmē saucams tikai tāds *homo sapiens*, kurš valda pār saviem instinktiem, spēj spriest patstāvīgi un savā rīcībā vadās no sirdsapziņas jeb dieva likumiem. Otrais tips - tāds pats indivīds bez sirdsapziņas - tiek dēvēts par "dēmonisko cilvēku". Vismazāk psihiski attīstīts ir "dzīvnieciskais" cilvēks, kura rīcību pilnībā noteic viņa instinkti. Trešo psihes tipu, kas nosacīti atrodas starp "dzīvnieku" un "dēmonu", zinātnieki dēvē par "zombijiem" jeb "biorobotiem", kuru domas un darbus arī lielā mērā diktē instinkti, kuri patstāvīgi domāt nespēj, tādēļ ievēro tradīcijas un klausa, ko viņiem sludina viņu autoritātes. Šis psihotips ir visdaudzskaitlīgākais un visuzņēmīgākais pret zombējošām programmām. Kritiski pavērojot sevi un savus paziņas, būsim spiesti atzīt, ka paši ar nelieliem izņēmumiem piederam pie šī tipa: par saviem uzdodam tos viedokļus, kurus mums uztiepusi oficiālā propaganda, un rīkojamies attiecīgi, pat nedomājot, vai mums to vajag. Tāda šodien ir daļa latviešu, kuri ir neirolingvistiski ieprogrammēti (NLP) uz nacionālšovinismu un rusofobiju un pat neaizdomājas par to, kādēļ viņiem, piemēram, būtu jānoliedz latgaļi, jānīst krievi vai jādara vēl kas cits. Viņi vienkārši pakļaujas propagandas impulsam un dara to beznosacījuma refleksu līmenī – gluži kā varde, kura atvelk kāju no sērskābes arī tad, kad galva tai jau norauta.

Izzūdošie vai iznīcināmie?

Diemžēl, ar masu mēdiju u.c. NLP tehnoloģiju palīdzību līdzīgi biorobotizēta ir teju lielākā daļa Rietumu sabiedrības. Amērikā miljoniem cilvēku krīt histērijā no tā vien, ka jaunievēlētais prezidents D.Tramps sola izbeigt karus un nodibināt draudzīgas attiecības ar Krieviju. No normāla cilvēka viedokļa grūti iedomājama absurdāka reakcija, taču tā ir realitāte. Propaganda amerikāņu mietpilsoņa apziņā ir iepotējusi *idee fixe,* ka viņš pieder "izredzētai nācijai", kurai ir tiesības diktēt savu gribu visai pasaulei. Daļa amerikāņu vairs nejutīsies pilnvērtīga un izredzēta, tiklīdz ASV raķetes nebombardēs Dienvidslāviju un Irāku, Afganistānu un Lībiju un pārstās draudēt Krievijai. Ar "izredzētību" un piedrību nācijai lepojas tie, kuriem pašiem nav ar ko lepoties. Vai tāpat nav ar latvieti, kuram nacionālšovinistiskā propaganda ir iegalvojusi, ka viņš ir "izredzētā nācija", kurai ir tiesības diktēt savu gribu pārējām Latvijas tautām? Bet latvietība, stingri ņemot, nav nekas vairāk kā āmulis uz latgalības stumbra - parazītaugs, kas ielaidis savas saknes koka stumbrā un izsūc tā dzīvības sulas. Un pats dzīvo vien tik ilgi, kamēr dzīvs ir koks, kuru āmulis nogalina. Domāju, ka šovinistiskā latviešu daļa, pat ja vārdos to nespēj formulēt, apzinās savu āmuļa lomu. No tā arī ceļas latvieša niknums un agresīvā nostāja pret latgalību. Tiklīdz latgaļi identificēsies, latvietis ne tikvien pārstās būt "izredzēts", bet vispār izčibēs uz pārējo Latvijas tautu fona kā pērnās kūlas kušķis. Taisni tādēļ pie varas esošajiem latviešu politiķiem ir vitāli svarīgi nepieļaut latgaļu pašidentificēšanos. Šajā nolūkā - nedrīkst pieļaut dialektu, jo sevišķi – latgalisko – pētīšanu un kultivēšanu. Formulējums "izzūdošie dialekti" Latvijā nav korekts. Jālieto jēdziens "mērķtiecīgi iznīcināmie".

* * *

Sanāk, ka VFS FILMS grupa ir uzņēmusi visai vērtīgu filmu, kas ne tikvien sniedz estētisku baudījumu, saglabā nākotnei vērtīgus latviešu un latgaliešu valodas artefaktus, kuri drīz kļūs par vēsturi, bet arī atklāj ļoti būtiskas mūsdienu Latvijas sabiedrības problēmas un rosina pārdomas. Paredzu, ka šo iemeslu dēļ filmiņu drīz aizliegs un izdzēsīs no interneta - kad kriptocenzori *apčohnīs*, kas tajā īsti ir parādīts.

© XI-XII.2016.